

דבר העורך

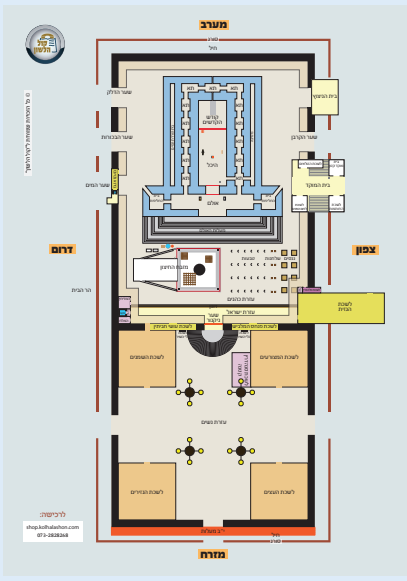
עזרת נשים - מקומה וקדושתה

כמו בבית המקדש: מנהג ישראל מדורי דורות לבנות בית הכנסת "עזרת נשים", ושורשה במבנה בית המקדש, שם היה מקום מיוחד שהוקצה לעזרת נשים בתוך הר הבית המקודש.

עזרת נשים היה בשטח המזרחי של חצר בית המקדש, בין החומה הפנימית לעזרה, כאשר העזרה הוא שם כולל לעזרת ישראל ועזרת כהנים. מצורף תשריט מפורט של בהמה"ק באדיבות 'קול הלשון'.

במסגרת סדרת גיליונות עומק הפשוט העוסקת בהלכות בית הכנסת וקדושתו, עלינו לברר: מהו הגדר ההלכתי של עזרת נשים, לגבי דיני קדושת בית הכנסת. ושורש הגדון מה אנו לומדים מעזרת נשים שהיה בבית המקדש לעזרת נשים של בית הכנסת.

בברכת התורה
עקיבא יוסף לוי

נושא הגיליון

'קדושת עזרת נשים'

ומתקנין שם תיקון גדול

הקדמה: בגיליון הנוכחי יתבאר שהתחבטו הפוסקים האם קדושת "עזרת נשים" פחותה מקדושת בית הכנסת, או שאין הבדל ביניהם, וקדושת "עזרת נשים" כקדושת בית הכנסת, או שאין ב"עזרת נשים" קדושה כלל. וישנה אריכות גדולה בפוסקים על כך.

גם צריך לברר, האם יש הבדל בין "עזרת נשים" ביציע הנמצא בתוך חלל בית הכנסת, ל"עזרת נשים" הנמצאת בחדר סמוך בנפרד מבית הכנסת, לעזרת נשים שנמצא במפלס ובחלל בית הכנסת ונפרד רק במחיצה קבועה או ארעית. ובהמשך לכך יבואר בגיליון הבא, שישנם שאלות הלכתיות רבות התלויות בנדון זה.

1. יש בה קדושה פחותה

חילוקי דרגות: לדעת **הדברי חיים** (או"ח חלק ב סימן יד) והג"ר **שלמה קלוגר** (שו"ת האלף לך שלמה או"ח סימן עו) גם לעזרת הנשים יש קדושה, אלא שקדושתה פחותה מקדושת

עזרת הגברים בבית הכנסת, ולכן אסור להפוך בית כנסת לעזרת נשים, כי נחשב שמורידו מקדושתו, היות וקדושת בית הכנסת אינו נובע רק מחמת התפילות במקום, אלא מחמת

דברי הקדושה שנאמרים בו [תקיעת שופר, אמירת הלל, נטילת לולב ושמחה, הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת לפרסומי ניסא, קריאת ארבע פרשיות ומגילה, ועוד], ונשים פטורות או שחיובן פחות מחיוב האנשים, ולכן קדושת עזרת נשים פחותה מקדושת בית הכנסת.

וכן נקט להלכה **האבני נזר** (חלק א או"ח סימן לג אות ד)

ויש לציין למה שכתב **הפרי מגדים** (אשל אברהם סימן קנ ס"ק ד) לגבי הדין שנפסק ב**שו"ע** (סימן קנ סעיף ד) הבונה כנגד חלון בית הכנסת, אין מספיק לו בהרחקת ד' אמות, לפי שהוא צריך אור גדול, וכתב הפמ"ג מסתבר שהוא הדין לעזרת נשים. מאידך הביא את **הלבוש** (ד) שהסתפק אולי בעזרת נשים מספיק ד' אמות, וצ"ע. **והמשני"ב** (ס"ק ט) מכריע שמספיק ד' אמות.

יש לציין לדבר מחודש, שעזרת נשים הוא בבחינת בית הכנסת ובית המדרש כאחד, כפי שכתב ב**שו"ת דבר יהושע** (חלק א סימן צו), מה שאמר **מהרי"ד מבעלזא זיע"א**, בשם **פוסק קדמון אחד**, שקדושת עזרת נשים גדולה יותר מקדושת עזרת הגברים, משום שאצל אנשים נחלקת הקדושה לשתי בחינות, קדושת בית הכנסת מצד התפילה, וקדושת בית המדרש מצד התורה. אך נשים, שעיקר קדושתן בתפילה בלבד, מתקדשות בתפילתן כדרך שהאנשים מתקדשים בתורה ובתפילה יחד. לפיכך בית תפילתן מתקדש בקדושת תורה ותפילה כאחד.

ברבבות אפרים (חלק א סימן קכ) נקט שיש קדושה בעזרת נשים כמו בבית הכנסת, שהרי הנשים מתפללות שם, ועוד שכל עזרת נשים נעשה גם על דעת שילמדו ויתפללו שם האנשים בשעה שהוא פנוי מנשים, ויש שם קדושה.

והביא קצת ראייה מדברי **הרמ"א** (סימן פח סעיף א) לגבי איסור כניסת נשים נדות לבית הכנסת, משמע שיש קדושה בעזרת נשים. אבל כבר הונהג שנכנסות. ואולי אין ראייה משם, כי העיקר שלא יראו את הספר תורה.

3. אין בה קדושה כלל

אינו בית כנסת: כתב **החכמת אדם** (כלל פו ס"ק טו) "אסור לסתור כותל בית הכנסת לעשות חלונות לעזרת נשים, דעזרת נשים אין בו קדושת בית הכנסת כלל". ומבואר בדבריו, שאין בעזרת נשים קדושת בית כנסת כלל.

ובביאור שיטת החכמת אדם כתב **המשנת יוסף** (הלכות בית כנסת סימן יט) שקדושת בית הכנסת מהתורה נובעת מחמת שעצם המקום מקודש מדין "מקדש מעט", ועל כן יש להשוות את קדושת בית הכנסת ועזרת הנשים שבו, לקדושת בית המקדש. וכשם שבבית המקדש היתה עיקר הקדושה בעזרת ישראל בדרגת מחנה שכינה, ולא בעזרת נשים שהיתה בדרגת מחנה לויה, כמבואר ב**רמב"ם** (הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה יא), כך גם בבית הכנסת יש דרגת קדושת בית הכנסת רק בעזרת הגברים ולא בעזרת הנשים. באופן אחר ביאר **באבן ישראל** (חלק ח סימן יב) משום

שאסור לפתוח חלון בבית כנסת לצורך עזרת נשים, כי עזרת נשים לא נחשב בית הכנסת, ואין בו משום קדושה, ועל כל פנים לאו כקדושת בית הכנסת, כיון שהנשים לא מצטרפות למנין עשרה לדבר שבקדושה כי אינן חייבות, למרות שיכולות לענות.

וכתב ב**שו"ת מהרש"ם** (חלק ה סימן א) שקדושת עזרת נשים קלה מקדושת בית הכנסת, כיון שמבואר ב**משנה** (כלים פרק א) שבבית המקדש עזרת ישראל מקודש יותר מעזרת נשים, וכן בבית הכנסת שהוא מקדש מעט, עזרת נשים הוא דרגה פחותה בקדושה לגבי עזרת אנשים.

ובפרט לפי מה שכתב ב**תשובת מהר"ם** (סימן נט) שעיקר קדושת בית הכנסת בעזרת אנשים משום שקורין שם בתורה ומתפללים בכל יום, וכל זה אין בעזרת נשים.

וכן נקטו הג"ר **יעקב בלוי זצ"ל** (צדקה ומשפט פרק יב הלכה כא), והגרא"ל **שטיינמן זצ"ל** והגרא"ח **קניבסקי זצ"ל** (כאיל תערוג הלכה עמוד רכ), שעזרת נשים דינה קצת כבית הכנסת לגבי חלק מן הדברים.

בציץ אליעזר (חלק ט סימן יא) לאחר שהאריך בביאור השיטות, כתב שהדעה הרווחת בפוסקים האחרונים, שיש חלות קדושה גם על עזרת נשים, אבל רוב הפוסקים מודים שאינה כקדושת בית כנסת ממש.

2. יש בה קדושה גמורה

נחשב בית כנסת: כתב ב**שו"ת שואל ומשיב** (מהדורה קמא חלק ב סימן כב) כיון שנשים חייבות בתפילה, כמבואר ב**שו"ע** (סימן קו), לכן בית כנסת של נשים קדושה יש בו. וממילא מותר לשבור קצת מהקיר האחורי של בית הכנסת בכדי להרחיב את העזרת נשים, ומה שה**מהרי"ט** (חלק א סימן קלב) מסתפק שמא אין בעזרת נשים קדושה כלל, כוונתו רק לגג, אבל העזרת נשים עצמה יש בה קדושה. ואפילו שאסור לעשות מבית מדרש בית כנסת, ונשים אינן לומדות בעזרת נשים, מכל מקום מותר.

וכן נוקט ב**ערוך השלחן** (סימן קנד סעיף ז) "בית הכנסת של נשים יש עליה קדושת בית הכנסת כיון שהנשים מתפללות שם".

וכן משמע לכאורה שנקט להלכה **הפרי מגדים** (אשל אברהם סימן קנא ס"ק א), שכתב שאסור לשחוט כפרות בעזרת נשים כשם שאסור לשחוט בבית הכנסת משום דגנאי טובא הוה, ויותר מכך כתב בספרו **ראש יוסף** (מגילה כח) "ונראה שיש להחמיר בעזרת נשים כמו בבית כנסת עצמה".

ישושיבו בית דין מרבני העיר, ומדין ז' טובי העיר יתירו להוציא את הקדושה של העזרת נשים על ידי מכירה (לא צריך בשווי מלא), ובכסף יקנו ספרים לתועלת המתפללים.

ולגבי הפיכת חלק מהעזרת נשים ככותל למעבר לעזרת גברים, הגרי"ש זצ"ל אי הסכים לכך. ולגבי הפיכת קשת וילסון לעזרת נשים שזה נחשב אויר בית הכנסת, התיר הגרי"ש זצ"ל כי לרוב הפיכות גם לזה יש קדושת בית כנסת, ועוד שלדעת **הדברי חיים** (חלק ב סימן יג) באויר אין קדושה, ומשום שהקדושה לא פוקעת בכך, וכן שזה נעשה ע"י ז' טובי העיר.

מובא בשם הגר"א **בבבצל שליט"א** (ירושלים במועדיה עמוד רנ) לגבי רחבת הכותל המערבי שרצו לשנות חלק ממנו לעזרת נשים, והיה חשש של מעלין בקודש ואין מורידין, פסק הגרי"ש זצ"ל שיחללו את הקדושה של מקום התפילה על ספר תורה.

מתוך גיליון עומק הפשט - מספר 13

הערות מפני החבורה
הרבת העזרת נשים השאלה היא מותר לחלק מקום מעזרת הגברים ולהספיק לעזרת נשים, או לומר חיי הורדה מקדושה כדי במבוא בשרי' (קדושין פר' ג) שחטטנו שיש נשים נכנסות לעזרת מפני חילוקי דעות הקדושה, וגם בית הכנסת הוטרפו בנמי' (מגילה טז. ברכות סב.) לביט הקדוש (ו.ו.א).
המטבח : בספר 'עצמי ציון' (בניני הכותל המערבי, סימן 1) מסופר באירובת שבזמן השימועים בכותל המערבי בקשת וילסון רצו להרחיב את העזרת נשים' על חשבון האירובת גברים, ושאלו את הגרי"ש אלישיב זצ"ל בדת מה לעשות. במכתב שפורט בשם ע"י הגרי"א אהרתי (כ"ו סכלו תשס"ג) הורה ששאר שוחותל המערבי מיוחד לתפילות כלל ישראל, ומו' ועזרת רבנים' המרוכזת מכל החוגים שיוסמכו להכריע בענין, ועוד הרבנים: הגרי"א שמואל חנוך קוק שליט"א רב ואב"ד רחובות, הגרי"א שלום מנח שליט"א ראש ישיבת מרת יוסף, הגרי"א אברהם נבבצל שליט"א רב הרובע היהודי, הגרי"א יוסף שליט"א .
במכתב היסוד של ועדת הרבנים (בבב תשס"ג) הוזהר - יש קדושת ביהכ"ס ואילו גם קדושת ביהמ"ד להרחבת הכותל המערבי ואסור להרחיב את העזרת נשים על חשבון רחבת העזרת גברים. אולם עקב ההכרח לעזרת נשים מקוה, נותר להרחיב את העזרת נשים' על גבי עמודים' במוא' שלא נסע' את הרבת העזרת גברים, בכפוף לתנאים הבאים: 1. שיהללו את קדושת אזור העזרת גברים' על ספסי ציבור אשר ישמשו לבניית דג' אונות הקדוש. 2. שיהיו אקוסטיקה מתאימה אשר תצמצם נשעים מקוון העזרת נשים.
הגרי"א יוסף שליט"א בתשובתו על שאלה זו (שערי ציון סימן 1) הביא ששאלה דומה הסעירה לפני מאה חמישים שנה את קהילת 'אלאטוסקו' אשר בארץ לטיציה כאשר הרחיבו את העזרת נשים לתוך שטח ביהכ"ס על גבי עמודים, ותקלו בהו' גדולי אזור הודו: העבד הרשומה - המהר"ן שלמה קלוגר זצ"ל (ש"ת האלק' פר' שלמה חלק א' ח סימן קט) אשר ורובו להרוס את אשר נבנה, וכן הגרי"א מנחם אריק זצ"ל (ש"ת אמרי יוסף פר' סימן ב') אשר סמטק מסורתי בקדושהו המורה לקדושה תקנו.
יצחק שנהב - מול הגרי"ש קלוגר התייצבו שני גדולי הודו הגרי"ש חנוכי זצ"ל (ש"ת וואל ומביב מחודי' הרב סי' כ"ב), ו הגרי"א שלמה חנוכי זצ"ל (בית שלמה אהר' חלק א' סימן כ"ח) שכתבו לחתיר סמטק שאין עזרת נשים יש קדושת ביהכ"ס. וכן מרדכי לחתיר גשרית הגול' וא"ח (סימן כ"ב). וכן מפורסם לחתיר גשרית דברי חיים (חלק א' סימן כ"ג) שאין קדושת נשים וכן חתיר גשרית מחושים (ח"א סימן ל"ח) שאין בזה הודו מקדושה, וכן חתיר גשרית חסד וברכה (סימן יד) סמטק עזרת נשים הוא אותה קדושה של עזרת גברים.
דעה שלישית - האבנן מר' (ח"א סימן כ"ד) הסתפק בזה אם מותר להוריד קדושת אויר ביהכ"ס, והתיר רק ע"י חילוק קדושת הבית כנסת ע"י מעות מדעת ז' טובי העיר בפרסום אנשי העיר.
אמנם גם המחמירים התירו רק ששים שבונה באויר ביהכ"ס, אבל להוריד מקום מעזרת גברים לעזרת נשים לכרע ע"י, וכמבואר בש"ת דברי חיים (מרחי' ח"א סי' כ"ד) ו שרית מנח קרק (ארח' סי' כ' אות ב') וכתב הגרי"א ולבטיסקין שליט"א (תשקוף חסד מגילה דף כו: עמוד שבע) שמה שמורה פוסקים אין לאסור הוא רק שמותר להקדושה באופן בקי, אבל באופן זמני כפי ששני בימים בראים שחמירי' את העזרת נשים על חשבון העזרת גברים מותר להכרע, ונשמע מהגרי"א קוטנר שליט"א מלה מעט שיהיה שני ישיבות, שמותר לחזר' שיעוים' לעזרת נשים, כי כפי' יכל' לעשות יחדיו שיעוים' ולא נפחת קדושה, ועוד שימין (א) שיש קדושה חמורה בעזרת נשים, והורה להסתפק בזה נחשב הורדה מקדושת ביהכ"ס. והורה

נשנים לא נחשבות לעשרה, וכמו שמבואר בגמ' (ברכות דף מה:): שמהא נשים נחשבות כשני גברים, ומבאר שם **תוס'** שהכוונה לגבי מנין לתפילה ולכל דבר שבעשרה, שנחשבות כשלושה או כשנים, ולכן אין במקום תפילתם קדושת בית הכנסת.

וכן ביאר באריכות בשו"ת **יד הלוי** (סימן ד) שאין בעזרת נשים קדושת בית הכנסת. ויתכן שצריך להניח שם ממזוה, ואינו דומה לבית כנסת שפטור ממזוה.

4. עזרת נשים תלויה

אורח בית כנסת: כתב **דברי חיים** (חלק א סימן ג) למרות הכרעתו לאסור הפיכת עזרת גברים לעזרת נשים, מכל מקום מותר לבנות עזרת נשים באויר בית הכנסת, כי באויר אין קדושת בית הכנסת, ואינו נחשב כמו תשמישי קדושה כי הוא דבר שאין בו ממש ואין משתמשים בגופו, ודינו כתשמישי מצוה, ובפרט אם יסכימו לכך ז' טובי העיר.

ונחלק עליו הגר"מ **אריק** (אמרי יוסף חלק ב סימן יב) וסובר שיש קדושה גם באויר של בית הכנסת ואסור להוריד מקדושתו להפכו לעזרת נשים.

וחידש בשו"ת **קרן לדוד** (סימן קלג) שאם העזרת נשים בתוך חלל הבית מדרש ולא נמצא בחדר נפרד, באופן כזה לכל הדעות יש בה קדושת בית הכנסת.

5. שינוי ייעוד

מסקנת הפוסקים: לדעת **האבן ישראל** (חלק ח סימן יב) מכיון שנחלקו הפוסקים אם מנין של נשים מצטרפות לעשרה, לכן בדיעבד אם בנו עזרת נשים צמוד לבית הכנסת שלא ירסוהו למרות שאין מרחק של ד' אמות מחלון בית הכנסת, אבל לכתיחלה לא יבנו עזרת נשים צמוד לבית כנסת.

מובא בשם הגרי"ש **אלישיב זצ"ל** (ישא יוסף חלק ב סימן מו-מז) לגבי להפוך עזרת נשים למשרד רבנות, שאין הדבר פשוט להיתר, מכיון שמבואר **במהרש"ם** (שו"ת חלק א סימן לה, חלק ה סימן א) שיש קדושה חמורה בעזרת נשים, ויש להסתפק בזה נחשב הורדה מקדושת ביהכ"ס. והורה

אבל יחיד עשי לך מערכת הילכתא
על פטירתו הטראגית של הילד נתן צבי רייזפלד ז"ל
בן בידלחט"א הגר" ששלמה זלמן רייזפלד שליט"א
מרבני הילכתא
המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים
ולא תוסיפו לדאבה עוד

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת
הרבנית פרומת חוה ב"ר יעקב הלוי ע"ה
אשת חבר להגאון ר' יהושע ישעיה גויבירט זצ"ל
מח"ס 'שמירת שבת כהלכתה'
נלב"ע זאת חנוכה תשפ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

משיב כהלכה

שאלה: האם מותר לעשות קפנדריא בעזרת נשים?

לאחר שהתברר בגיליון הנוכחי מחלוקת הפוסקים האם יש בעזרת נשים קדושת בית הכנסת, מתעוררת השאלה כיצד יש לנהוג למעשה בדינים הבאים:

האם נאמר בעזרת נשים איסור קפנדריא, ואיסור נישוק לידים קטנים בבית הכנסת. מה דינם של אש"ל סעודת מצוה וצרכי חולין בעזרת נשים. האם מותר להקצות חלק מעזרת הגברים לעזרת נשים, בקביעות או באופן זמני (כגון בימים הנוראים).

מקורות: חלק לך שלמה (חלק א סימן עג), משנה הלכות (חלק יח סימן קיב), משנת יוסף (חלק ז סימן כג, חלק יא סימן מ, חלק יג סימן נ), **ציץ אליעזר** (חלק ט סימן יא), **רבנות אפרים** (חלק א סימן ככ), **ישא יוסף** (חלק ב סימן מז).

במדור זה מופיעה שאלה בנושא הגיליון הבא, הקוראים הנכבדים מוזמנים לשלוח תשובות להגדיל תורה ולהאדירה, מומלץ לצרף את פרטי המשיב (שם, טלפון, מקום לימוד). התשובות המובחרות ישולבו במידת האפשר בגיליון הקרוב.

- ניתן להגיש תשובות באחת מהאפשרויות הבאות.
- קו 'הילכתא' טלפון 02-5377085 שלוחה 4
- עמדות 'דרים פלוס' קופת 'הילכתא'
- חדר 'קול הלשון', ישיבת מיר ירושלים, תיבת 'הילכתא'
- בפקס מספר 6507823-1532
- במייל 5047867@gmail.com

ברכת מזל טוב לדיד הילכתא
הג"ר משה פייגו שליט"א

לרגל שמחת הולדת בנו בכורו יהי רצון שיזכה לרוות
ממנו ומכל צאצאיו רוב נחת דקדושה אמן

דינים העולים

א. **קדושה פחותה:** שלש שיטות נאמרו בדיון קדושת עזרת נשים, לדעת רוב הפוסקים יש בה קדושה, אבל פחות מעזרת הגברים [דברי חיים, אבני נזר, ציץ אליעזר]. שכן בבית הכנסת יש תפילה ודברי קדושה, ונשים אף שחייבות בתפילה אינן מצטרפות לדבר שבקדושה. בבית המקדש עזרת אנשים מקודשת מעזרת נשים, ובית הכנסת דינו כמקדש מעט.

ב. **קדושה חמורה:** יש אומרים ששווה בקדושתה לקדושת עזרת הגברים [שואל ומשיב, ערוך השלחן] בגלל התפילות שהנשים מתפללות שם.

ג. **אין קדושה:** יש אומרים שאין בה קדושה כלל [חכמת אדם], כי קדושת השכינה היא בבית הכנסת ולא בעזרת נשים, כמו בבית המקדש שעזרת נשים לא היה קדוש בקדושת העזרה, ועוד שהרי הנשים אינן מצטרפות לעשרה.

ד. **אזיר בית הכנסת:** יש שכתב שאם העזרת נשים בתוך חלל הבית מדרש ולא נמצא בחדר נפרד, לכל הדעות יש בה קדושת בית הכנסת.

ה. **הכרעת הפוסקים:** אין להפוך מקום שהיה חלק מעזרת גברים לעזרת נשים, והתירו באופנים מסוימים כשנעשה על ידי ז' טובי העיר, ויחללו את הקדושה על ספר תורה וכדומה. וכשבונה באזיר חלל בית הכנסת יש שנקטו להקל שאין קדושה באזיר.

נושא הגיליון הבא:

'קפנדריא בעזרת נשים'

טלו חלק בזיכוי הרבים העצום, והשתתפו בהוצאות הגיליון הבא

הגיליון נועד לעורר את לב הלומדים, נא לא לסמוך על הדברים הלכה למעשה בלי לעיין במקורות

הגיליון הוקדש לעילוי נשמת ראש ישיבת מיר הגאון האדיר רבי חיים ליב הלוי שמואלביץ בן הגאון הצדיק רבי רפאל אלתר זצוק"ל נלב"ע ג' טבת תשל"ט ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י נכדו הג"ר מרדכי שמואלביץ שליט"א ראש כולל 'שערי חיים'

הילכתא

לדעת לחיות כהלכה

- גיליון שבועי עומק הפשוט
- שיעורים וימי עיון
- בית הוראה טלפוני
- בירורי הלכה אקטואליים
- קו מידע הלכתי
- חוברות הדרכה

מכון הילכתא

מענה אנושי: 02-5350-535 פקס: 02-6507-823

לקבלת הגיליון במייל: 5047867@gmail.com

קו מידע הלכתי

02-5377-085

ניתן להאזין לשיעורים, הודעות, עדכונים, רישום להגרלות, ועוד...